

103006

Torsdag morgen Aftenposten 30. november 1967

## Prof. Andenæs og rettstanken

Av høyesterettsadvokat  
Albert Wiesener

Ved hjemkomst fra reise har jeg sett professor J. B. Andenæs' innlegg i Aftenposten for 21. ds. Han stiller seg på geledd igjen blant rettsoppgjørets drabanter.

Jeg kan forstå professor Andenæs' dilemma. Han hadde for unge skuldre i 1945 til at man kan vente han skulle ha demmet opp for massepysykosen. Så engasjerte han seg motstrebende med strømmen — som så mange bra jurister. Derav hans situasjon idag. Med det ene benet står han kritisk til vesentlige sider av oppgjøret. Med det andre anerkjenner han de gode intensjoner, som naturligvis også har vært tilstede bak det som foregikk.

På denne bakgrunn har Andenæs godtatt en akkord på prinsippene. Han finner at etterkrigsjustisen «stort sett» og «etter omstendighetene» er slik at vi «kan være bekjent av» den.

Hva folk til enhver tid og etter omstendighetene finner at de kan

være bekjent av, er vanligvis deres private sak, og privat får de stille sine krav til prinsipper så beskjedent som det måtte passe dem. Men Andenæs er i denne forbindelse ingen privatmann. Han er vår første nålevende strafferettsekspert. Han har en arv å løfte etter professor Skeie. Og som lærer ved Universitetet for de juridiske studenter kan han ikke tillate seg å relativisere våre rettsgrunnsetninger. Han skal holde rettstanken hellig og stille kravene strengt. Han skal ikke tilpasse seg opinionen. Han skal fremholde viljen til rett, for denne viljes egen skyld — uansett om den i det korte perspektiv slår ut til fordel for folk, som opinionen har uvilje mot.

Det er ingen uenighet mellom professor Andenæs og meg om at de store forbrytelser burde straffes. Jeg er ikke ute for å bagatellisere eller hvitvaske virkelige forbrytere. Men jeg forsøker å hvitvaske folk som ikke har vært forbrytere etter holdbar jus, men som allikevel kom inn under hjulene i det norske rettsoppgjøret. Jeg bekjenner meg til Wessels enkle rettsbegreper, når han forteller oss at man ikke skal rette bakere for hva smedene har gjort. Og dette må gjelde, selv om bakeriet har ligget i samme gård som smien.

Andenæs har heldigvis rett i at Ola Plassen ikke qua medlem av NS fikk gasskamrene som tiltalepunkt. Jeg tror allikevel at den massive forbitnelsen som disse uhyrligheter skapte, har slått kollektivt ut mot hele den menneskegruppe som under oppgjøret ble hengt ut en bloc under fellesbetegnelsen «tyske lakere i Norge».

Forøvrig er Andenæs sikkert klar over at heller ikke om landsforræderi sto det et ord å lese i Nasjonal Samlings program. Og det er ikke holdbar jus å forutsette at Ola har villet medvirke til å svike landet. Man kan ikke dikte summarisk inn i hvert eneste medlems bevissthet forestillinger om dette og hint, som visselig var gjengse blant NS-folkenes motstandere, men som fortrinnsvis har manglet nettopp hos dem som meldte seg til partiet. Har det aldri falt professoren inn at det består en sammenheng mellom innmeldelsen og en avvikende forestillingsverden? Men det var hos dem som meldte seg det straffbare forsett skulle bevises — individuelt.

Professor Andenæs har offentlig kritisert det solidariske erstatningsansvar for NS-medlemmer som oppgjøret knesatte, uten hensyn til om den enkelte hadde noe som helst forhold til de skader han skulle betale for. Jeg har den tillit til professoren at han

tilhenger av det solidariske skyldbegrepet som oppgjøret strafferettslig har operert med — og uten hvilket et rettslig oppgjør med titusener av individer hadde vært praktisk ugjennomførlig. Jeg antar at han vet at bare i de aller færreste tilfeller er det blitt ført noe etter forsvarlig standard fyldestgjørende bevis for at lovens subjektive straffbarhetsbetingelser har vært tilstede. Og han burde vite at det er en sammenheng mellom 30 000 vedtagelser av forelegg og det forhold at det ble kjent utover landet at subjektive forklaringer ikke ble tillagt betydning, slik at man like godt kunne vedta for å komme tilbake til samfunnet.

Hvordan man stort sett og etter omstendighetene kan være bekjent av dette som skikkelig jus, faller det meg vanskelig å skjønne. Jeg er inderlig enig med professor v. Eyben i at man skulle være så modig å stå frem og erkjenne at hevdvundne rettsprinsipper er blitt tilside satt. Det ville naturligvis være ubehagelig. Men det sprogte ville folk forstå. Hevnen var forståelig. Men kall den ikke rett.

Kall tingene ved deres rette navn. I stedet for krampaktig å forsvare den frynsete rettsetiketten med at «stort sett» og «etter omstendighetene» må vi svelge dette, som om det var god latin. Oppgjøret har dessverre vært et misfoster — en bastard mellom krig og rett. Krigen er barnets umiskjennelige far. Og unnfangelsen har funnet sted, mens fru Justitia var i en tilstand av sterkt nedsatt bevissthet.

Luften ville bli rensket hvis man hadde råd til å innrømme at det er slik det forholder seg. Og vår gode professor ville få det så meget lettere i sin virksomhet, når han skal lære de juridiske studenter norsk strafferett — slik som denne rettsdisiplin er forankret i våre lover og tradisjoner.